

Kompetence sester na jednotkách intenzivní péče

Vstup České republiky do Evropské unie v roce 2004 byl klíčovým impulsem k velmi dlouho diskutovaným změnám, které se týkaly nelékařských zdravotnických pracovníků. Dnem 1. 4. 2004 vstoupil v platnost zákon č. 96/2004 Sb. o podmínkách získávání a uznávání způsobilosti k výkonu nelékařských zdravotnických povolání a k výkonu činnosti související s poskytováním zdravotní péče a o změně některých souvisejících zákonů. Tento zákon a s ním související předpisy vytvářejí poprvé v historii českého ošetrovatelství komplexní právní rámec pro poskytování ošetrovatelské péče, která je aktivní a obor jako takový staví na místo, které odpovídá vývoji a postavení oboru ošetrovatelství ve vyspělých zemích.

Přijetím nových právních předpisů, které upravují obsah studia všeobecných sester, systém specializačního i celoživotního vzdělávání s povinností registrace pro výkon povolání bez odborného dohledu, ale i změny v oblasti kompetencí sester – to vše je v současné době velmi diskutovaným tématem. Kromě toho, že zákon 98/2004 Sb. a s ním související vyhlášky přinesl mnohé pozitivní a konečně nasměroval další vývoj oboru ošetrovatelství tak, aby zohledňoval celosvětový trend a byl v souladu se strategií Evropské unie, vyvstaly s jeho přijetím i mnohé otázky a problémy.

V období od prosince 2005 do února 2006 jsem v rámci diplomové práce provedla výzkum pomocí dotazníku, kterého se zúčastnilo 181 respondentů. Byli osloveni respondenti z interně zaměřených jednotek intenzivní péče (JIP/ (koronárních jednotek, neurologických JIP, metabolických JIP a interních JIP). Většina z dotázaných získala kvalifikaci na střední zdravotnické škole – 74,2 %, na vyšší zdravotnické škole – 20 % a vysokou školu absolvovalo celkem 6 % respondentů. Specializační studium v oboru intenzivní péče mělo z celkového počtu dotázaných celkem 29 %.

Cílem bylo zmapovat skutečně vykonávané činnosti sester na jednotkách intenzivní péče, zjistit postoj sester k novým kompetencím, zjistit ochotu sester kontinuálně se vzdělávat a učit se novým výkonům. Po vyhodnocení byly zjištěny zajímavé skutečnosti, jež podle mého názoru vystihují současnou praxi na jednotkách intenzivní péče.

SKUTEČNĚ VYKONÁVANÉ ČINNOSTI SESTER NA JIP

Cílem mého šetření bylo zjistit skutečně vykonávané činnosti sester na JIP. Nejprve jsem zařadila otázky týkající se nových výkonů, které dovoluje Vyhláška č. 424 Sb. Z šetření vyplynulo, že punkci arterie provádí 20 % respondentů, nejčastěji z koronárních jednotek. Extubaci tracheální kanyly provádí 40 % dotázaných, cévkování mužů pouze 12 % a zavádění alespoň jedné z nazojejunální sondy (NJS) či nazogastrické sondy (NGS) 68 % dotázaných. Z otázek, jež mapují výkony, které již jsou nad rámec kompetencí, vyplynuly velmi zajímavé skutečnosti, které myslím přesně vystihují praxi. Podle aktuálního krevního tlaku zvyšuje či snižuje dávky katecholaminů celkem 90,6 % respondentů. Pouze 9,4 % dotázaných tyto dávky nemění. Dávky tlumení (analgesedací) zvyšuje u pacientů v umělém spánku při interferenci s ventilátorem celkem 74,6 % dotázaných, pouze 25,4 % tak nečiní. Ventilací režim mění 31,5 % respondentů, naopak 68,0 % ventilací režim nemění. Provádění výkonů nad rámec kompetencí přiznává 50,3 %, naopak 47,5 % dotázaných výkony nad rámec kompetencí neguje.

Tedy 72 ze 181 (40 % !!!) respondentů provádí výkony nad rámec svých kompetencí a nejsou si tohoto faktu vědomi.

Nejzávažnější byly odpovědi, kdy respondent uvedl, že se nedomnívá, že koná nad rámec svých kompetencí, současně však alespoň jednou uvedlo celkem 72 respondentů, že

provádějí výkon, který ovšem spadá již nad rámec jejich kompetencí.

V této souvislosti by bylo vhodné se zamyslet nad faktem, že i přesto, že je zákon 96/2004 Sb. velmi moderní tím, že se sestry běžně podílejí na úpravě dávek katecholaminů a tlumení podle aktuálního stavu nemocného a nemyslí na to, že se tak vlastně děje nezákonně. Nemyslí ovšem na to, že by sestry měly dostat možnost rozhodování ohledně medikace samé; to jistě vyžaduje lékařské vzdělání, ale pouze omezenou možnost reagovat úpravou dávek ať už katecholaminů či analgesedace na aktuální stav nemocného, ostatně tak, jak se na JIP běžně děje s tichým souhlasem lékařů.

OCHOTA UČIT SE NOVÝM VÝKONŮM

Na otázku, zda jsou respondenti ochotni se učit provádět punkci arterie a extubovat pod přímým vedením lékaře, odpovědělo kladně (ano, jsou ochotni se učit, celkem 61,9 % respondentů), tyto výkony se učit nechce 23,2 % dotázaných. Celkem 112 (61,9 %) respondentů uvedlo, že mají v plánu se učit cévkování muže i zavádění NJS a NGS. Záporně odpovědělo pouhých 18,8 % dotázaných. Zejména punkce arterie a extubace mohou být v praxi někdy velmi komplikovanými výkony a od sester to bude vyžadovat zvládnout nejen techniku samotného výkonu. Sestry mohou podle platné vyhlášky provádět tyto výkony pouze pod přímým vedením lékaře – to se může v praxi jevit jako komplikované. Blížší vysvětlení pojmu „pod přímým vedením lékaře“ totiž znamená fyzickou přítomnost způsobilého pracovníka v době provádění výkonu.

VNÍMÁNÍ ROZŠÍŘENÍ KOMPETENCÍ

Průzkum odhalil, že kladně vnímá širší kompetence 44,2 % respondentů, opačně se vyjádřilo celkem 22,1 % dotázaných. Z dalšího průzkumu vychází, že nejčastěji zmiňovaným kladem rozšíření kompetencí je osobní uspokojení, uvedeno bylo celkem 65krát; naopak jako negativum se respondentům v přijetí širších kompetencí jeví nedostatek času (18,8 %); strach z další odpovědnosti uvedlo 17,1 % a přetížení se bojí celkem 13,3 % z dotázaných.

KONTINUÁLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ SESTER

Potřebu dalšího vzdělání pocituje celkem 86,7 % respondentů, pouhých 13,3 dotázaných potřebu dalšího vzdělání neguje. Téměř všichni dotazovaní si myslí, že pro přijetí větších kompetencí je nutné vzdělání i praxe dohromady (88,4 %). V praxi je zájem o vzdělání celkem dobře patrný na každoročním obrovském zájmu sester, které se hlásí na některý z bakalářských či magisterských oborů otevíraných na vysokých školách. Dá se říci, že poptávka značně převyšuje nabídku.

UŽŠÍ SPECIALIZACE SESTER NA JIP

Na otázku týkající se užší specializace sester na JIP odpovědělo 40,9 % kladně, 22,1 % zvolilo odpověď – nevím, 36,4 % respondentů se nedomnívá, že zvyšování kompetencí sester na JIP by mělo jít společně s užší specializací. Zajímavé je ale, že na další otázku, kde měly respondenti konkretizovat o jakou specializaci by se mělo jednat, možnosti odpovědět využilo pouhých 39,8 % dotázaných. Z odpovědí se nejčastěji objevily ve 36 případech hojení ran a péče o dekubity; celkem 17krát administrativní činnost a 8krát hemodialýza a peritoneální dialýza. Z těchto odpovědí vyplývá, že sestry by uvítaly užší specializaci na JIP, ale přesně nevědí, jak by případná specializace měla vypadat.

LÉKAŘI SOUHLASÍ S ROZŠÍŘOVÁNÍM KOMPETENCÍ SESTER NA JIP

S rozšířením kompetencí podle provedeného šetření mezi 28 lékaři, kteří odpověděli na čtyři otázky vyplývá, že 46,4 % lékařů souhlasí s rozšířením kompetencí sester, odpověď ne zvolilo celkem 42,9 % dotazovaných a pro odpověď nevím se rozhodlo celkem 10,7 % respondentů. Můj předpoklad, že lékaři budou souhlasit s rozšířením kompetencí sester se naplnil ovšem jen částečně, protože hned v následující otázce se lékaři vyjádřili, že by bylo vhodné některou z uváděných činností (katetrizace močového měchýře u muže, zavádění nazogastrické a nazojejunální sondy, punkce arterie, extubace tracheální kanyly) ponechat nadále výhradně v kompetenci lékaře. Takto se vyjádřilo celkem 53,5 % dotázaných. Nejčastěji (a to 5krát) byla uvedena punkce arterie.

ZÁVĚR

Je zřejmé, že poskytovat komplexní a kompetentní péči vyžaduje kvalitní odborné vzdělání, životní zkušenost a samozřejmě ochotu a potřebu neustálého sebezdokonalování. Jsem ráda, že má práce potvrdila, že naše sestry si uvědomují rozsah problematiky kompetentní péče, jsou ochotny přijmout příslušnou zodpovědnost a nepodceňují nutnost kontinuálního sebevzdělávání. Zbývá jen jim umožnit, aby mohly všeho výše uvedeného institucionalizovaným způsobem dosáhnout. Ale to je již úloha pro profesní organizace, aby takové možnosti poskytl a garantovaly.

*Mgr. Ilona Lálová,
II. interní klinika – koronární jednotka,
Všeobecná fakultní nemocnice a 1. lékařská fakulta
Univerzity Karlovy, Praha, e-mail: Ilona.Lalova@seznam.cz*

Seznam firem inzerujících v tomto čísle

Berlin-Chemie a. s. – obchodní zastupitelství	2. strana obálky a strana 341
Biotronik Praha spol. s r. o.	3. strana obálky
Servier s. r. o.	4. strana obálky a strana 350 a 361
Krka zastoupení pro ČR	strana 342
Cardion s. r. o.	strana 348
Medtronic Czechia s. r. o.	strana 355
MedProGO, s. r. o.	strana 368 a K 296